

Респондент: Трофимова Наталія Олексіївна, (68 років).

Хто записав: провідний редактор
(з видавничої діяльності та сайту)
інформаційно-видавничого відділу
Національного музею Голодомору-геноциду
Любов Гоцуляк.

Дата запису: 02.11.2022 р.

Спосіб проведення інтерв'ю: аудіодзвінок.

Спочатку я б хотіла, аби Ви представилися: прізвище, ім'я, по батькові, і скільки Вам років?

Трофимова Наталія Олексіївна.

Перепрошую, будь ласка, ще раз прізвище.

Трофимова Наталія Олексіївна, місто Ірпінь, Тищенко, 1.

Скільки Вам років?

69-й.

Розкажіть, будь ласка, як особисто для Вас розпочалась повномасштабна війна 24-го лютого, яким був той ранок?

Почалась... Ми двоє з вдовцом зійшлись, після того в нас дітки появились, 18-й рік живемо... Шо ми нікуди не збирались виїжджати, і всі люди оточуючі нам оставили й ключі, й животних, і, і ми оце горювали.

Канешно, голодували. Холодно. Перехворіли. Ніхто... Церква навпроти нас, московська, не дали нам води. На всі замки. Я зараз з ними... І хто йде, я кажу: «Куди ви йдете, в цю банду?» Щоб не дати води? Криниця є, в нас не було, де води...

Тут біля мене двоє тюремщиків вийшли, які мене спасали. Зараз вони, канешно, бідують, потому шо їх ніхто на роботу не бере, і...

...Я вибачаюсь, бо тут я так животним їду варю, щоб не збігло...

...І їм нема ні їди, нічо', ні прописки, ні паспортів. Я, канешно, їх предупреждаю, шо, «дивіться, я не вічна, і вічно не можу вас кормити». Ну, вони вихудли, настільки голодні... Я їм під час зими... у нас кусочок частного дома, і в нас плита там... І варив, взяв (*нерозбірливо*). І цим тюремщикам я варила чотирьохлітрову каструлю, всьо, шо могла, щоб таке, насичене було. Тому шо і перше, й друге. Зараз тоже стараюся.

Ну, ніхто... Ми місяць не бачили ні хліба, на воду дуже були бідні, потому шо животним вода, і самому, я кажу, покойників миють... більше води, чим ми оце милися.

Ну, то шо Ви... задавайте мені питання.

Канешно, бідували. Ракети літали, хата посічена, но ціла. Хаті майже 130 років. Вокруг дому повністю ціло. Алло?

Да-да-да, да-да-да, я чую, я чую.

Канешно ми доглядали цих всіх, слідували за ними, бо люди з переляку, документи, було, то нічого не побрали. Коти – в крики, все, там такий є артист Алексей, він підкинув мені ці коти. І в одного кота мочевик, підказав він, спасіба йому, забрав його, полікував, кіт здоровий, все благополучно.

А Ви...

Бідували. Волонтери з Норвегії привезли в нашу церкву, привезли їду. Да, і... Я підійшла до них і кажу, що «Це нам?». «Ні, це для церкви, церква Вам дасть». По сьогоднішній день нам ніхто нічо' не дав.

Ноги болять, малоходяча я... А дід воппше на костиллях.

І ми... люди ходили, хто ходив, тому десь щось добували, в церкві обіди, все... ну... вижили, слава Богу.

А скажіть, будь ласка, Ви розповідали про церкву московського патріархату. Це вона поруч із вами, так?

Через дорогу.

Ага. І виходить, що там вони закрилися і не пускали, не давали людям води?

На сім замків, все закрито, ні разу не впустили. «Бомжі» йдуть по дорозі, кричать: «Ми їсти хочем, ми їсти хочем». Як звірята заглядали, і вони ніхто ніколи нічо' не дали. А потом вже, як... да, як дід підказує: «В криницю не пускали води...» А потом вже, як Паска відбулась, в них паски лишні, хліб... вони кричать: «Наташка... йди, паски бери». Кажу: «Так нашо вони мені вже зараз». Там клан. Кругом банди одні, кругом хапуги. А старики нікому не треба. Ну, не тільки старики, а всі люди.

Прошу, задавайте мені питання, бо я так... з неожиданності.

А скажіть, будь ласка, російські військові, вони не були на Вашій вулиці, Вам не доводилося з ними особисто?...

Були. І попід забор бігали з автоматами, і наші, і рядом стояли установки, ті, що стріляли, і фашисти ці, кацапи, бігали. Були біля нас, стріляли, хата двигтіла день і ніч, но ми не ховались – не було куди. І, по-перше, ні світла, ні води, ні газу. Ми сиділи надворі, потому що в хаті ше холодніше, чим надворі. Бігали. І волонтери, правда, приїжджали, грішити не буду.

«Шо вам животні дороже, чим життя?» Я кажу: «Да, синок, якщо мені суждено тут вмерти, то умру, но нікуди не їдемо». Просили, шо: «Давайте, уїдем», вивозили людей. Люди йшли – без кінця-краю, як до мавзолею, виїжджали, хто міг.

Ну, в мене кум переїхав, оцей Романовський перейшов міст, махнув рукою, впав і вмер, перенервував. Так шо ми вже в таком віці, шо вже треба сидіти і...

Питайтесь...

А скажіть, будь ласка, а Ви були тільки вдвох з чоловіком, чи ще хтось, можливо, був разом із Вами, ну, окрім тварин?

В дворі в себе в хаті – ми вдвох з чоловіком, а вокруг нас тут 11 чоловік. Бабуся, 99 год, лежача, яку кормили, поїли. І сусіди тут деякі позалишались. Одна жіночка дуже чудова, із Маріуполя. Два роки тому купила тут в Ірпені хату рядом, яка варила їсти собі і всім, через дорогу. І з Шевченка, з вокзала приходили люди, готовили їду. Одинадцять чоловік нас тут було.

Тобто допомагали всі один одному, так?

Ну, аякже, у нас же ж нічо' ніхто ж не... навіть не скупилися, потому що ніхто ж не думав. Ми всегда в п'ятницю скупляємося, а в четвер оце сталося, то ми... не, не запаслись нічим. Ну, коє-шо було, була, там, картошка, ше трохи вермишелі, трохи муки. Отим і спасалися. Ну, канєшно, хотілося хліба, Боже, як... як я хотіла... я думала, що ніколи не від'їм хліба після того, так хотілося... Всього хотілось – і молочки, і жирів. Все, що там говорити.

А скажіть, будь ласка, у вас на вулиці багато постраждалих будинків?

Да, біля нас десять хат згоріло повністю, в перші дні. Повністю згоріли. Цигани якісь... Ну, хороші цигани, не злі, я з ними дружу оце. Згоріло повністю, все.

Я ще й побігла, хата не догоріла, бо в них Альфочка, собака в них, закрита була. Так я думала, що вони не відкрили Альфу, вольєр, то побігла. Да, погоріли повністю, всі... багато людей, канєшно. Десять домов, якщо не більше.

А скажіть, будь ласка, що особисто для Вас за цей весь час було найстрашнішим?

Самольоти і танки. Дуже страшно. Дуже і... І ракети, дід підказує. Справа в тому, що над нами літали осколки, рядом з нами... це, хата горіла... Боже, ми вискочили і дим у нас стояв, пока вона не згоріла. Тільки літом її постріли, рік тому. Все.

Ви знаєте, що я зараз сплю при відкритому вікні. І мені оце, тільки задрімала, – «бах!» – сниться, я підскакую. Я сплю з собачкою. Ми багатьох собак кормили і кормимо. А нам перед війною підкинули ще Бімчика, манюню собачку підкинули. І цей Бімчик – це «звонок». Він хватає всіх людей, хто до нас підходить, за ноги. Все, ну... ну, це такий «звончок». Зараз йому вже десять-одинадцятий місяць. Він вже дорослий в нас хлопчик.

А Марися, киця, шипіла (підкинули), ми її дві неділі приручали. Но тільки ми її приручали, вона посеред війни нам родила п'ятеро котенят. П'ять місяців, можете представити. Ну, хай Бог нам простить, ми її прооперівали, потому що це ферму нада. Вона буде каждих два місяці нам приводити. Прооперівали безкоштовно волонтери. Оце, що ми получили від держави безкоштовно.

Алло?

Да, а Ваш будинок, він постраждав, так, Ви казали?

Ну, як постраждав, це... осколками. Забор, все, що можна було, – осколками кругом... посічено. А так – не постраждав. Я вважаю, постраждали оці люди, що повністю згоріли. А так – вікна поміняли, там де, що могли, заклеїли ще канєшно. Сарай тече ще, все не, не зуміли, а так – ні-ні. Наша хата старенька, низька, вона піднімалась вверх і сідала, ми не знаєм, як вона встояла, благодаря Богу.

Собак в лоб розстрелювали, ці фашисти. Тут трохи дальше, 10 метрів від нас, одинадцять місяців собака, така чудова, все, – вони її прямо в лоб убили.

Люди... В нас був хлопчик такий, він – «бомжик», його мама всиновила, но він їй не потрібний був. Грязний, нещасний, Вова, 16 років, гарнющій хлопчик. Він так горнувся до нас, положе мені голову на плечі. Він дві неділі в нас прожив, «Вовік, не йди. Вовік, не йди». Його розірвало... Тут рядом парк оцей, «Незнайка», коло церкви, і розірвали його на куски, цього Вовіка. Там його присипали, но потом перехоронили, волонтери.

Оце таке наше було життя, дорогенька.

Це Вам... Це Вам люди розповідали? Звідки Ви знаєте за це, що його там розірвали?

Та не, бачили! Це ж коло нас все рядом.

Ага, це особисто Ви... особисто Ви бачили?

Звичайно. Діло в тому, що людей втекло, оце тільки осталися ми, старики. Оця з Маріуполя жіночка, 50-летня, і в неї син дуже хворий, в нього шось там із нервами непорядок. То ми її вговарівали, що це неправда, не стріляють, ну, в таком смислі. А так – ні, ні, це все на наших очах! Ми ж день і ніч оце все наблюдали. Потому що гармата біля нас стояла і... і шо, Саша?.. (*звертається до когось*) самохідна... (*голос – САУ*) Да. Як?.. (*голос – САУ – самоходна артилерійська установка*) ...Самоходна установка. Я потом як побачила, вона багато більша за танка, як вже виїжджали.

І це вони місяць стріляли круглі сутки. Кожду минуту. Оці постріли... Снайпер – рядом пулі летіли. В нас плита... від хати до плити – два метри – не можна було вискочити, шоб підкинути дров, в дворі, як варили їсти.

Місяць дуже важко було. Потом вже трошки легше, но місяць, канєшно, (*нерозбірливо*) була... Я ж глуха зробилась, сліпа, погану бачу, все на нервах. У мене цукровий діабет, тиск, все воно усилилось, дуже... Ой (*зітхає*)... Не тільки у мене, а у всіх людей, хто... Ми ж дивились, як люди втікали і йшли, наче до мавзолею. Йшли, йшли, йшли люди з возиками, кидали по дорозі возиків. Ой... Шо Вам казати...

А їжу готували надворі на вогнищі, так?

Так, у нас же не було ні світла, ні води, ні газу. В нас плита, і зараз ми варим, бо в нас є курочки... І собаки, коти, ми варимо там їду і зараз. І до війни варили, вже багато років. Відколи ми з дедом, з тих пір, ми собі у дворі варим,

рядом в нас під накриттям столик, там ми і людей кормили, і самі їли, і волонтерам пропонували поїсти.

А чи було таке, що приходили до Вас якісь просто люди, по дорозі йшли чужі і просили їсти?

Ні, ні. «Бомжі» приходили, наші, ірпінські. «Бомжі», ми з ними ділилися, все. І побиті приходили, ми зазвали їх в двір, обмили перекіссю, забінтували і положили все, що в нас було: «Так смачно. Спасіба, спасіба». І десь зараз зустрінуть, благодарят. Ну... ну, ну, не чужі, чужих я... не знаю. Вони й до церкви йшли просити їсти. Ну такої церкви ще не було. Усі церкви, оці – і євангелісти, наші українські, – і всі сусіди, хто... в кого ноги не болять, ходили туди їсти, до сих пір ходили. І кормили, і пайки давали, і все. Просто ми не ходили, бо ми не подужали туди. Але люди ходили і хвалять, що і лікарство давали.

Це в якій, перепрошую ще раз, церкві?

Церкві якій?

Да, да.

Ну, євангелістська у нас біля кладбища, – церква, яка дуже кормила людей, допомагала. Потом біля академії церква. Церкви... ці церкви допомагали людям, людям навіть після війни. Потом у нас рядом, там, сто метрів, – магазин. Кінотеатр розбили, магазин – не. Порошкові магазини не тронули. Саме, що вокруг все погоріло, постріляли, а в Порошкові магазини, як стояли «Рошени», так і стоять.

Потом там хлопці із кафе варили супи, роздавали в стаканчиках цих. Навіть я ходила пару раз, брала. І вкусні супи, жиденські, но гарячі, вкусні. Оце, оце, що було.

Це єдине, тільки церква московського патріархату закрила двері перед усіма українцями?

Перед війною, як почалась війна, як закрили, а потом почали брехать, що хтось каністру в криницю кинув, а я ходила з ними сперечатися. Як можна кинути було каністру, коли ви всьо время замкнуті були? Як можна було залізти? Ну, це вони так пустили, щоб цей-во... всі ж почали жалітися.

Ми, скільки тут живемо (я більше як 50 років в Ірпені живу), і ходили, брали воду, просто кинуть. Ну, я не фанат, я п'ю з крана воду, але іноді ходила.

А люди є, які тільки з церкви пили ту, з криниці, воду. Все життя давали ту воду, аж тут вдруг замкнули і не дали води. Я сперечалася з ними. Там старий батюшка, оце вже недавно помер, Панфіл, а остався його внук і син правити. Нікого не допускають. Я познайомилася із «западенцем», там, святейший Олександрович, я так його запам'ятала, я це півгодини йому розказувала це все. Кажу: «Як так?!» Я працюю в коледжі, з дітьми, практику веду в дітей. Я всегда кажу: «Діти, кусочок сала і хліба ніколи не соромно поїсти». І вода, і туалет – це священне, це ніколи не можна відказувати дітям. А

церква нам в цьому самому необхідному відказала. Ну, хай би вони... і води мало там, ну зараз всякі версії. Все життя вистачало води, а потом...

Да, у нас, дід каже: «А скільки ж зараз... півтора десятка людей нас тут осталося». Колись і в нас в дворі була криниця, ну це, от в п'ятдесятому закидали. Ну, канєшно, бідували. Оті, біля нас «тюремщики», які в грудні вийшли, вони нас спасали, носили нам воду.

А звідки вони її носили?

Десь брали таку мутну, але ж, я кажу, мокра – це вже значить вода. Близько ніде води не було. Із Шевченка – це центр (ну, центр рядом). Люди тоже бідували. Ну, не було, тут не було води... Ой... *(зітхає)*.

Тут приходили, супа наварять, там... Паралізований чоловік, – чужі люди, (три дочки, які отказалися от батька, мати раніше померли до війни), а чужі люди доглядали цього чоловіка, приходили, гріли воду, кип'яточок брали і суп варили, кормити. Ну, просто під час війни всі рідні стали і турбувалися друг за друга.

Було, оладьї жаряться, ми всі гарячі хватаєм, по три штучки, більше не попадало, і ми, ми вже були такі раді, шо це ж... таке.

Сьогодні вже те все не так ціниться, тому шо є і хліб, і до хліба. Не, не, цей..., скромно, так, як все життя, скромно, але є, гріх казати. А тоді, в війну, ми... більше місяця ми не знали слово «хліб».

А, ше в нас волонтерчик був, на Суворова, Костя. Він під час сильної стрілянини... Я випадково з ним познайомилась... Там ящик з піском, де я сиділа і наблюдала за чужими домами, бо порозривало мікроволновки, пічки, все стояло *(нерозбірливо)* виду і мені приходилось наблюдати, ну, і коти, і собаки, ше раз кажу, не буду повторяти...

І цей хлопчик, маленький, все, каже: «А вам шось нада?» Я кажу: «Да, синок, ліки нада, і діду сігарети нада, і хліб». І воно, дитятко, ходило, пішком, рюкзак, більший, як він, і він раз в неділю нам приносив хлібчик, ліки і заряджав телефон, на *(нерозбірливо)*, перейти через все.

Так шо світ не без добрих людей. І я після того не бачу цього хлопчика, щоб йому вклониться. Це таке в нас, дитино, було життя.